

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ

**ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
ПРОБЛЕМИ І ЗДОБУТКИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
ВИПУСК (2) 16

КИЇВ – 2020

УДК 06
3 – 41

ISSN 2522-4093

Друкується відповідно до рішення Вченої ради Київського міжнародного університету, протокол № 6 від 27 лютого 2020 р.

Збірник наукових статей ПЗВО «Київський міжнародний університет» й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія: «Психологічні науки: проблеми і здобутки». Випуск (2) 16. К. КиМУ, 2020. 307 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Бех І. Д. – *Дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України*

Заступник голови редакційної колегії:

Дроздова І. В. – доктор медичних наук, старший науковий співробітник

Члени редакційної колегії:

Титаренко Т.М. – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор

Кочубейник О.М. – доктор психологічних наук, провідний науковий співробітник

Горностай П.П. – доктор психологічних наук, професор

Суший О.В. – доктор наук з державного управління, доцент

Лушин П.В. – доктор психологічних наук, професор

Помиткіна Л.В. – доктор психологічних наук, професор

Михайлов Б. В. – *доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України*

Савченко В. М. – *доктор медичних наук, професор*

Гончар Ю. О. – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник

У збірнику Київського міжнародного університету й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України представлені результати теоретично-методологічних та експериментально-пошукових досліджень у різних галузях психологічної науки і психологічної практики. Авторами збірника є науковці, викладачі, докторанти, аспіранти, магістранти, співпошукачі, практичні працівники.

Збірник «Психологічні науки: проблеми і здобутки» є правонаступником Вісника Київського міжнародного університету. Серія: Психологічні науки, який зареєстровано як фахове видання наказом Міністерства освіти і науки України № 693 від 10 травня 2017 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 17011 – 5781 ПР. від 19. 07. 2010 р.

© Київський міжнародний університет, 2020

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України 2020

ЗМІСТ

Довжук В.В. Психолого-педагогічні засади та методологічні підходи до організації вдосконалення професійної підготовки магістрів фармації	6
Drozdova I., Sakovich V., Drozdov V. Susceptibility to treatment patients with diabetic retinopathy: psychological problems	21
Drozdova I., Skvortsova H., Kozyrieva D., Tymoshenko I., Struk M. Mental working capacity as an indicator of adapting adolescents to learning	42
Drozdova I.V., Ostapenko N.O., Sheremeta D., Kinshchak O.M., Sakhnova N.M. Emotions as targets of psychocorrection in children with autism spectrum disorders	70
Єна М. С. Апоптоз у слизовій оболонці низхідної ободової кишки щурів при дії протипухлинної сполуки на тлі виразкового коліту: психофізіологічний аспект	115
Kravchyna T. The use of fairy-tales in teaching English	136
Кулакевич Т.В. Психологічний супровід професійного становлення майбутніх психологів у кризові періоди навчання в ЗВО	152
Логвіновська Л.М. Негативний інформаційно-психологічний вплив: теоретичний аналіз проблеми	167
Нагачевська О.О. Художній простір у романі Еллен Дімфни Кюсак (Dymphna Cusack «Say No to Death»): психолінгвістичний аспект	180
Невмержицький О.А., Рудаківська С.В. Психологічні підходи до індивідуалізації та диференціації у вищій школі	197

УДК:378:615:658.8

Довжук В.В. (м.Харків)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ

Довжук В. В. Психолого-педагогічні засади та методологічні підходи до організації вдосконалення професійної підготовки магістрів фармації.

В статті обґрунтовано психолого-педагогічні засади та методологічні підходи до організації вдосконалення професійної підготовки магістрів фармації. Модернізація структури і змісту організації професійної підготовки магістрів фармації в системі вищої освіти України на шляху євроінтеграції зумовлює процеси реформації, оптимізації її організації, а саме застосування якісно нових підходів до євроінтеграції вітчизняної системи вищої фармацевтичної освіти.

Встановлено, що відправною концепцією психологічно-ціннісної орієнтації у формуванні професійної компетентності і професійної готовності до майбутньої фармацевтичної діяльності майбутніх магістрів фармації є концепція проектування процесу фахової фармацевтичної підготовки на засадах особистісно-орієнтованого підходу. Саме психологічні засади формування професійної компетентності і професійної готовності до майбутньої фармацевтичної діяльності є базовими в організації якісного освітнього процесу професійної підготовки, яка також потребує проектування комплексного застосування методологічних підходів.

Проектування методологічних засад вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх магістрів

фармації здійснено з інтегрованим поєднання методологічних підходів: компетентнісного, особистісно орієнтованого, гуманістичного, системного, діяльнісного, інтегрованого та здоров'я збереження в системі вищої освіти.

Ключові слова: вища фармацевтична освіта, євроінтеграція, освітній процес, професійна підготовка, методологічні підходи, професійна компетентність, професійна готовність, фахові компетенції.

Dovzhuk V.V. Psychological and pedagogical principles and methodological approaches to the organization of improvement of professional training of masters of pharmacy.

The article substantiates the psychological and pedagogical principles and methodological approaches to the organization of improving the professional training of masters of pharmacy in higher education. Modernization of the structure and content of the organization of professional training of masters of pharmacy in the system of higher education of Ukraine on the path of European integration determines the processes of reform, optimization of its organization, namely the application of qualitatively new approaches to European integration of the domestic system of higher pharmaceutical education.

It is established that the starting concept of psychological and value orientation in the formation of professional competence and professional readiness for future pharmaceutical activities of future masters of pharmacy is the concept of designing the process of professional pharmaceutical training on the basis of personality-oriented approach. It is the psychological foundations of the formation of professional competence and professional readiness for future pharmaceutical activities that are basic in the organization of a quality educational process of professional

training, which also requires the design of integrated methodological approaches.

The design of methodological bases for improving the system of professional training of future masters of pharmacy is carried out with an integrated combination of methodological approaches: competence, personality-oriented, humanistic, systemic, activity, integrated and health preservation in higher education.

Key words: higher pharmaceutical education, European integration, educational process, professional training, methodological approaches, professional competence, professional readiness, professional competences.

Постановка проблеми.

Модернізація структури і змісту організації професійної підготовки магістрів фармації в системі вищої освіти України на шляху євроінтеграції зумовлює процеси реформації, оптимізації її організації, а саме якісно нових підходів до євроінтеграції вітчизняної системи вищої фармацевтичної освіти.

Якісна професійна підготовка майбутніх магістрів фармації, впровадження європейського досвіду в умовах євроінтеграції системи вищої освіти України забезпечує адаптацію до реалізації на ринку праці, що є необхідною умовою успішної професійної діяльності. Соціальна зумовленість цієї проблеми підтверджена потребою сучасного українського суспільства щодо якісного сучасного фармацевтичного виробництва вітчизняних ефективних, доступних і безпечних лікарських засобів та якісного лікарського забезпечення населення, надання фармацевтичних послуг відповідно запитів суспільства.

Аналіз наукових досліджень.

За результатами системного аналізу публікацій сучасних науковців і дослідників розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні необхідно узагальнити, що професійна фармацевтична підготовка майбутніх магістрів у ЗВО потребує ретельного аналізу вітчизняного

та зарубіжного досвіду і визначення перспективних напрямів її модернізації відповідно до вітчизняних та світових стандартів.

Підвищення якості підготовки сучасних фахівців у ЗВО відбувається на підставі збереження традиційності освіти. Перехід традиційного навчання на якісно новий рівень підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо – кваліфікаційним рівнем «Магістр» можливий тільки за умови включення студентів до активного та добровільного процесу формування знань, умінь і досвіду творчої діяльності, що дозволить перетворити студента з об'єкта навчання на суб'єкт діяльності. Відповідно до стандартів освіти, методологічною основою є компетентнісний підхід, за яким предметні дисципліни мають бути орієнтовані не лише на розвиток предметних компетенцій, а й на особистісний розвиток майбутніх магістрів [19;10]. Тому важливим є проектування особистісно-орієнтованого освітнього процесу.

Психологічно ціннісні орієнтири впровадження передового освітнього досвіду на засадах особистісно-орієнтованого підходу в системі професійної підготовки магістрів фармації ґрунтується на ушануванні демократичних свобод громадян, насамперед, права на вільний вибір освіти; тривалий досвід функціонування освіти в ринкових умовах, що призвело до її повної переорієнтації на задоволення потреб громадян; поширення ідеї гуманізації освіти, коли людина визначається вищою цінністю; забезпечення реальної можливості повного задоволення потреб кожної людини відповідно до її намірів, цілей, життєвої стратегії [7; 8].

Практична реалізація особистісно орієнтованого навчання можлива тоді, коли створенні умови такого розвивального середовища (зміст, організаційні форми, методи, засоби, суб'єкт-суб'єктний характер педагогічної взаємодії), у якому той, хто навчається, набуває статусу найвищої цінності навчального процесу і яке б сприяло

розвитку інтелектуального, творчого і духовного потенціалу, його індивідуальності, емоційно-вольових якостей, творчих можливостей, мислення і загальної культури, формуванню здатності до самостійної, активної діяльності, професійного самовизначення, навичок взаємодії із сучасним динамічним ринком праці [3].

Адаптивність освітньої системи та професійної підготовки до динамічних змін кон'юнктури попиту і пропозиції на світових ринках праці, забезпечення підготовки фахівців, професійно-кваліфікаційні параметри яких відповідають потребам соціально-економічного розвитку суспільства, виступають як визначальні чинники зростання конкурентоспроможності людських ресурсів. В умовах формування інноваційного суспільства функціональними особливостями освіти виступає не тільки здатність викладати тим, хто навчається, накопичений у попередні роки обсяг знань і навичок, а й підвищувати здатність до сприйняття та використання на практиці нових наукових ідей, технічних інструментів і методів виробництва, формувати у фахівців новаторські здібності, ініціативу і підприємливість. Для більшості країн з високим рівнем конкурентоспроможності національних економік характерним стає перехід від екстенсивного використання людських ресурсів з низьким рівнем базової професійної підготовки до інтенсивного використання висококваліфікованої робочої сили, більш гнучкою в сфері прийняття рішень і процесі адаптації до нових технологій. Закономірним для високотехнологічних секторів економіки стає превалювання тенденцій до збільшення обсягів попиту на висококваліфікованих фахівців-універсалів, які мають не тільки спеціальну професійну підготовку, а й успішно опановують навичками підприємницької та управлінської діяльності [2].

Процес євроінтеграції передбачає створення загальноєвропейського освітнього і наукового простору на підставі розроблених єдиних критеріїв і стандартів в освіті і науці з метою визначення періодів та освітніх рівнів підготовки фахівців з вищою освітою, що сприятиме співробітництву в системі вищої освіти Європи, мобільності викладацького складу і студентів [2].

Модернізація структури вищої освіти передбачає впровадження національної системи кваліфікацій, що узгоджується з напрямками освіти і підготовки Європейського простору вищої освіти. Формування національної системи кваліфікацій вищої освіти, яка інтегрує з системою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, сприятиме подальшій сертифікації в європейських і світових структурах.

Мета роботи – обґрунтування психолого-педагогічних засад та методологічних підходів до організації вдосконалення професійної підготовки магістрів фармації у ЗВО.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження: теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні засади та визначити методологічні підходи до організації вдосконалення професійної підготовки магістрів фармації у ЗВО.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень.

На основі здійсненого теоретичного аналізу наукових джерел та наукометричних баз даних професійної підготовки магістрів фармації університетів Центральної та Східної Європи, системного аналізу розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні в умовах євроінтеграції освітніх процесів нами обґрунтовано основні тенденції сприяння розвитку вищої фармацевтичної освіти та формуванню професійної компетентності майбутніх магістрів фармації в Україні в умовах євроінтеграції освітніх процесів, а саме: розвиток

мобільного освітнього середовища в умовах євроінтеграції; гармонізація нормативно-регуляторного підґрунтя у сфері виробництва і обігу лікарських засобів; застосування комплексу належних фармацевтичних практик у галузі і в системі галузевої освіти; впровадження освітніх і галузевих інновацій в процесі формування професійної компетентності майбутніх провізорів.

За результатами здійсненого системного аналізу досвіду організації освітнього процесу в університетів Центральної та Східної Європи і України встановлено, що обґрунтовані тенденції сприяють розвитку вищої фармацевтичної освіти та формуванню професійної компетентності майбутніх магістрів фармації в Україні в умовах євроінтеграції освітніх процесів.

Одним із головних питань сьогодення вищої фармацевтичної освіти є її відповідність вимогам роботодавців (фармацевтичних підприємств – виробників фармацевтичних препаратів та аптечних та медичних установ, у яких задіяно переважну кількість магістрів фармації) до професійної підготовки фахівців за спеціальностями: промислова фармація, аптечна роздрібна діяльність, клінічні дослідження тощо.

Саме психологічні засади формування професійної компетентності і професійної готовності до майбутньої фармацевтичної діяльності є базовими в організації якісного освітнього процесу професійної підготовки у ЗВО, яка також потребує проектування комплексного застосування методологічних підходів.

Проектування методологічних засад вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх магістрів фармації в умовах євроінтеграційних змін здійснено з інтегрованим поєднанням методологічних підходів: компетентнісного, особистісно орієнтованого, гуманістичного, системного, діяльнісного, інтегрованого та здоров'я збереження в системі вищої освіти.

Відправною концепцією психологічно-ціннісної орієнтації у формуванні професійної компетентності і професійної готовності до майбутньої фармацевтичної діяльності майбутніх магістрів фармації є концепція проектування процесу фахової фармацевтичної підготовки на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Важливу роль у особистісно орієнтованому навчанні має індивідуальний підхід, тому що базується на знанні особистих рис того, хто навчається. Знаючи інтереси і здібності особистості, педагог-викладач створює умови і заохочує студентів в повній відповідності з їх можливостями. Задіяння індивідуальних здібностей студентів є необхідною складовою успішного педагогічного процесу.

Особистісно орієнтоване навчання направлене на розвиток особистості і має своє підґрунтя, спрямоване на пошук та виявлення особливостей студента як суб'єкта освітнього процесу. Враховується формування особистості як майбутнього фахівця, його інтереси й потреби. Особистісно орієнтованому навчанню притаманні гуманістична і психологічна спрямованість. Особистісно орієнтована технологія навчання передбачає не тільки накопичення знань, набуття вмінь, навичок, компетентностей, а й формування принципів саморозвитку й самореалізації майбутнього фахівця, розвиток його пізнавальних здібностей. Упровадження особистісно орієнтованого навчання передбачає зміни форм комунікації в навчально-виховному процесі, прийомів і засобів комунікативної діяльності, спрямованої на формування у майбутніх фахівців фармацевтичної галузі професійних та комунікативних компетентностей [6].

Гуманістичний підхід є універсальним і наскрізно актуальним в системі формування професійної компетентності майбутніх магістрів фармації в Україні в умовах євроінтеграції освітніх процесів. Гуманістичні ідеї

і принципи реалізуються у процесі фахової підготовки і майбутньої професійної діяльності, оскільки гуманне ставлення до здоров'я пацієнтів є першоосновою належного лікарського забезпечення, психологічно-професійної складової здійснення фармацевтичної опіки.

Системний підхід дає можливість розглядати професійну підготовку майбутніх фахівців ЗВО як поетапний процес організації навчання, починаючи з визначення для майбутніх фахівців компетентностей, знань, умінь, навичок та якостей, розробки та впровадження необхідного навчально-методичного забезпечення, вибору, впровадження сучасних ефективних форм і методів навчання та контролю та ін.

Системний підхід є методологічною основою модернізації фармацевтичної освіти і надає можливості для формування професійної спрямованості і на її основі компетентності та професійно важливих якостей майбутнього фахівця фармацевтичного профілю. В освітньому процесі системний підхід дає можливість розглядати професійну підготовку майбутніх фахівців фармацевтичного профілю ЗВО як об'єднану систему з багатьма внутрішніми та зовнішніми зв'язками.

Професійна підготовка, становлення та розвиток майбутніх магістрів фармації, формування компетентностей, професійно важливих та соціально-особистісних якостей відбувається в освітньому процесі в системі університетської освіти країн ЄС і України і у подальшій професійній діяльності в умовах виконання професійних обов'язків за період проходження інтернатури.

На прикладі сучасного аптечного закладу можливо визначити основні види діяльності, які здійснює магістр:

- діяльність, яка пов'язана з проведенням просвітницької роботи серед населення, щодо здорового способу життя і профілактики захворювань;

- діяльність, яка пов'язана з постачанням,

застосуванням лікарських засобів і виробів медичного призначення. Необхідно зазначити, що така діяльність може здійснюватися як в аптеці, так і лікувальних закладах;

— діяльність, яка пов'язана з самолікуванням, включаючи поради з раціонального використання безрецептурних лікарських засобів;

— діяльність, яка пов'язана з впливом на раціональне прописування і використання лікарських засобів:

— організація та здійснення фармацевтичної опіки, використання психолого-гуманістичних засад фармакотерапевтичного супроводу пацієнтів і положень раціональної фармакотерапії, доказової медицини і фармації.

З вище сказаного можна зробити висновок, що професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю буде ефективнішою, якщо в її підґрунтя буде покладено діяльність, яка направлена на становлення особистості майбутнього магістра у ЗВО в умовах євроінтеграційного процесу з використанням передового досвіду університетів країн Євросоюзу.

У цьому руслі діяльнісний підхід передбачає переорієнтацію освітнього процесу з набуття знань на формування компетентностей та якостей з урахуванням потреб, мотивів, здібностей майбутніх магістрів фармацевтичної галузі.

У сучасному світі в освітніх системах країн високого рівня економічного розвитку практикують освітні стандарти, в яких освітньо-професійна програма (ОПП) визначає професійну компетентність, її структуру та зміст, а освітньо кваліфікаційна характеристика (ОКХ) заснована на визначенні професійних компетенцій, які випускник реалізує в процесі професійної діяльності [1].

На межі ХХІ ст. фармацевтична галузь України включає фармацевтичну науку, освіту, промислову фармацію, оптовий і роздрібний сегменти вітчизняного і зарубіжного фармацевтичного ринку, на якому позиціонують українські лікарські препарати, а також імпорт та лікарське забезпечення сучасними ефективними лікарськими засобами зарубіжних фармацевтичних виробників [4]. Отже, сфера професійної фармацевтичної діяльності досить широка і потребує компетентних фахівців, які здійснюватимуть професійну діяльність відповідно до кваліфікації, виявлятимуть здатність реалізувати професійну компетентність у відповідності до вимог часу і запитів суспільства.

Необхідно узагальнити, що готовність до реалізації фахових компетенцій на засадах компетентнісного підходу складає професійну готовність майбутніх магістрів фармації до професійної діяльності на завершення процесу професійної підготовки і сформованості їхньої професійної компетентності. Тому компетентнісний підхід інтегрує з діяльнісним у забезпеченні взаємо відповідності процесу формування професійної компетентності і готовності до її реалізації в системному поєднанні фахових компетенцій. Відповідно до ОКХ освітньо-кваліфікаційного рівня магістр майбутні магістри фармації здійснюють дослідницьку і прикладну наукову діяльність у фармацевтичній галузі.

Фармацевтична освіта охоплює вищі навчальні заклади I-II та III-IV рівнів акредитації, які здійснюють поетапну професійну підготовку фармацевтичних кадрів відповідно сучасних регуляторних вимог галузі та впровадження міжнародного досвіду на шляху євроінтеграції. Освітні заклади III-IV рівня акредитації є водночас науковими установами. Відповідно нового Закону «Про вищу освіту та Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» з внесеними доповненнями (в редакції від 06.09.2014р.) освітні заклади

III-IV рівня акредитації здійснюють фундаментальні та прикладні наукові дослідження та науково-технічну діяльність.

Необхідно відмітити, що українські університети мають багаторічний цінний досвід освітньої і наукової діяльності та професійної підготовки фармацевтичних кадрів, кращі традиції і стоять біля витоків інноваційного розвитку фармацевтичної галузі. Однак, недостатня матеріально-технічна база не надає можливості здійсненню фармацевтичних досліджень відповідно світового рівня розвитку науки і техніки. Перш за все, це проблема нерівномірного економічного розвитку, існуючих наукових і освітніх комунікацій.

Тоді як, сектор промислової фармації у галузі має достатні ресурси для здійснення прикладних наукових досліджень, впровадження і трансферу технологій відповідно світового рівня розвитку науки і техніки, що надає можливість створення нових ефективних фармацевтичних препаратів і лікарських форм, ефективного пошуку нових біологічно-активних речовин, отже модернізації виробництва, прискореного науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку галузі [5].

Водночас науково-дослідні центри та лабораторії фармацевтичної розробки промислового сектору забезпечують якість, ефективність і безпеку застосування фармацевтичних препаратів.

Саме тому формування професійної компетентності майбутніх магістрів фармації включає науково-дослідницьку складову та відповідно готовність до реалізації дослідницьких компетенцій у фармацевтичній галузі.

Законодавче підґрунтя – Закон «Про освіту» (2017), Закон «Про вищу освіту» (2014 р.), Національна рамка кваліфікацій (2011р.), яка є максимально інтегрованою з Європейською рамкою кваліфікацій визначають стратегію розвитку освіти в Україні, що спрямована на

створення адаптованого освітнього простору для безперервного професійного навчання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного професійного розвитку, духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності сучасного суспільства.

Наукове обґрунтування організації професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі спирається на системне і наскрізне впровадження компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній і медичній освіті на засадах здоров'язбереження учасників освітніх процесів у закладах вищої освіти.

Висновки

1. Модернізація освітніх процесів у професійній підготовці майбутніх магістрів фармацевтичної галузі зумовлює необхідність впровадження галузевих і освітніх інновацій і технологій, що забезпечують їх конкурентну спроможність на сучасному ринку праці і подальший розвиток фармацевтичної галузі в умовах євроінтеграції.

2. Формування професійної компетентності і професійної готовності до майбутньої фармацевтичної діяльності майбутніх магістрів фармації потребують проектування методологічних засад процесу фахової фармацевтичної підготовки у ЗВО.

3. Концептуальним підґрунтям психологічно-ціннісної орієнтації майбутніх магістрів фармації у формуванні професійної компетентності і професійної готовності до майбутньої фармацевтичної діяльності, а саме її психологічно-професійної складової є особистісно-орієнтований підхід.

4. Здійснене проектування методологічних засад вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх магістрів фармації в умовах євроінтеграційних змін охоплює інтегроване поєднання методологічних

підходів: компетентнісного, особистісно орієнтованого, гуманістичного, системного, діяльнісного, інтегрованого та здоров'я збереження в системі вищої освіти.

Перспективним напрямом подальших досліджень є експериментальне впровадження обґрунтованих психолого-педагогічних і методологічних засад в системі вдосконалення організації професійної підготовки магістрів фармації у ЗВО.

Література

1. Анненкова І. Моніторинг якості освіти у ВНЗ: кваліметричний підхід. Витоки педагогічної майстерності. Збірн. наук. пр. Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». Полтава, 2012. Вип. 10. С.9–15.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. 52 с.
3. Бондаревская Е. В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания. *Педагогика*. 2007. № 8. С. 44-53.
4. Воскобойнікова Г. Л., Довжук В. В. Введення у фармацію. Навчально-методичний комплекс «Навчальні дисципліни професійної підготовки магістра фармації». Київ, 2019. Серія: Майстерні магістеріуму. 150 с.
5. Воскобойнікова Г. Л. Концептуальні основи фармацевтичної інноватики у промисловій практиці. Майстерні магістеріуму К.: 2016. 215 с.
6. Кайдалова Л. Г. (2010) Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах. Монографія. НФаУ, 2010. 411с.
7. Особистісно-орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: [колективна

монографія] / [В. Андрущенко, Н. Дівинська, Б. Корольов та ін.; за заг ред. В. Андрущенка, В. Лугового]. К.: Педагогічна думка, 2008. 256 с.

8. Підласий П.І. Продуктивний педагог. Настільна книга педагога Х.: Вид. "Основа", 2010. 360 с.

9. Pharmacoeconomics education in WHO Eastern Mediterranean region. / Qais Alefan, Shaymaa Allmam, Tareq Mukattash, Nizar Mhaidat, Ibrahim Alabbadi, Karen Rascati. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*. 2015. 7. 6. P. 819–825.

10. Zalis'ka O., Maksymovych N., Leleka M., Piniashko O. State and prospects of pharmacoeconomics training in Ukraine. *Value in Health*, 2015. ISPOR 5th Latin America Conference Abstracts, September 6-8, 2015, Santiago, Chile. V.18, № 7. P. 854.

References

1. Annenkova I. Monitoring the quality of education in higher education: a qualimetric approach. The origins of pedagogical skills. *Collective Science*. pr. Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko. Series "Pedagogical Sciences". Poltava, 2012. Vip. 10. P.9–15.

2. Bologna process in facts and documents (Sorbonne-Bologna-Salamanca-Prague-Berlin) / Compilers: Stepko MF, Bolyubash Ya. Ya., Shinkaruk VD, Grubinko VV, Babin II Ternopil: TSPU Publishing House. V. Hnatyuka, 2003. 52 p.

3. Bondarevskaya E.V. Value bases of personality-oriented education. *Pedagogy*. 2007. N 8. S. 44–53.

4. Voskoboynikova G.L., Dovzhuk V.V. Introduction to pharmacy. Educational and methodical complex "Educational disciplines of professional training of the master of pharmacy". Kyiv, 2019. Series: Master's Workshops. 150 s.

5. Voskoboynikova G.L. Conceptual foundations of pharmaceutical innovation in industrial practice. Master's workshops K .: 2016. 215 p.

6. Kaidalova LG (2010) Professional training of future pharmaceutical professionals in higher education. Monograph. NUPh, 2010. 411p.
7. Personality-oriented technologies of education and upbringing in higher educational institutions: [collective monograph] / [V. Andrushchenko, N. Divynska, B. Korolev and others; for the general order. V. Andrushchenko, V. Lugovoi]. K. : Pedagogical thought, 2008. 256 p.
8. Podlasy P. I. Productive teacher. Teacher's desk book X. : Ed. "Osnova", 2010.360 p.
9. Pharmacoeconomics education in WHO Eastern Mediterranean region. / Qais Alefan, Shaymaa Allmam, Tareq Mukattash, Nizar Mhaidat, Ibrahim Alabbadi, Karen Rascati. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*. 2015. 7. 6. P. 819–825.
10. Zalis'ka O., Maksymovych N., Leleka M., Piniashko O. State and prospects of pharmacoeconomics training in Ukraine. Value in Health, 2015. ISPOR 5th Latin America Conference Abstracts, September 6-8, 2015, Santiago, Chile. V.18, № 7. P. 854.

УДК 159.923.3: 616.379; 617.735-002

Drozdova I. (Kyiv)
Sakovich V. (Dnipro)
Drozdov V. (Dnipro)

**SUSCEPTIBILITY TO TREATMENT PATIENTS
WITH DIABETIC RETINOPATHY:
PSYCHOLOGICAL PROBLEMS**

Aim of research is to study characteristic factors of formation an internal picture of disease in the persons with non-proliferative and proliferative diabetic retinopathy and to determine psychological causes of low compliance in such patients.

Наукове видання

**«ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ І ЗДОБУТКИ»**

Збірник наукових праць

Матеріали подані мовою оригіналу

Науковий редактор: І.Д. Бех
Макетування: Т.В. Кулакевич

Підписано до друку 28.02.2020 р. Формат 84 x
108/32.

Папір офіс. Гарнітура
«Ukrainian Nimes ET». Друк офс.
Ум. друк. арк. 22,58
Тираж 1000 прим. Зам. 295

Видавництво «Київський міжнародний
університет»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців і
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 978 від 08.07.2002 р.

03179 Україна, м. Київ, вул. Львівська, 49
Тел. (044) 424 64 88

Видруковано у друкарні
Київського міжнародного університету.
03179 Україна, м. Київ, вул. Львівська, 49